

ה מ א ס ך

ה ד ש ט ב ת ת ק מ ח

חידה אהרן קטנה , נצנה לעין
נערי בני ישראל להגיד פהרונה .

שחקים לא יכילוני והארץ מקום שבתי ,
בבית שרים אני שוכן ובבית רשים מעונתי ,
קצרה יד ידיעת איש להשיג את אמתתי ;
ובח אין בעין אדם להביט אל תמונתי ;
בעת לדתי זמן מותי וגם בו סוד תחיתי ;
אני עבד לאיש חכם ופתי יעבוד אותי .

אנשים נלאו לדורש במהותי וכמותי ,
ונשים שוקטות נחות בצווי בא בסיבתי ,
אני את אוהבי אהב וכבוד ינחלו אתי ;
בדם אפקדה תמיד יחידתי ונשמותי ,
אני את שונאי אשנא ואשביעם מדרתי ;
וקיצו בחייהם בחוסר כל במיתתי .

(פ ב)

שְׁמִי אֶזְכִּיר לְכָל דָּוָד לְכָל חֹרֵשׁ בְּעִגְלָתִי ,
בְּסֶתֶר רוֹם זָבֹול רֹאשִׁי וּבִימִינִי שְׂאֵדִיתִי ;
זָקוֹף נָא אֶת - כְּפִיפָתִי כְּמָמֶר דִּין לְחַפְּאֲרָתִי ,
וְגֶרֶשׁ הַמְּשֻׁנָּלֶשׁ בּוֹ רְחוּקִים מְשִׁכֹּנָתִי ;
וְאִם גַּם עוֹד בּוֹזֵאת לֹא בָּא יָדִיד קוֹרָא בְּסוֹד עֵתִי ,
עַדן שְׁנִית שְׁמִי אֶרְמוֹז בְּדִבְהֵי שִׁיר מְלִיצָתִי ,
חֲקוֹר וּדְרוֹשׁ בְּרֹאשׁ זְמָרִי וְשֵׁם תִּמְצָא תְּחִילָתִי ;
וְתִכְלִית נֶאֱמָן תְּשִׁים לְסוֹף גָּקֶן לְחִידָתִי .
חֲפְשִׁי

מִדְרָכֵי הַלְשׁוֹן וְהַמְלִיצָה

מִכְתָּב שְׁמוֹעַ שְׁלֹמֹה

מִן הַצִּיר הַנְּעוּרִים , לְאֲדוּרִים בְּאֲדוּרִים ,
בְּנִינִים וְחֹרִים , מְגִידִים וּנְגִידִים ,
חֲמִים וְסוֹפְרִים , מְלִיִּים וּמְשׁוֹרְרִים , דּוֹרְשֵׁי
לִשׁוֹן עֲבָרִים , שְׁלוֹם מִכָּל עֲבָרִים .

צִיעִיר אֲנִי לַיָּמִים וְאַתָּם יֹשִׁיטִים , בִּישִׁיטִים חֲמֵה וְאוֹרֵךְ
יָמִים תִּצְוֶה , תִּנּוּנָה חֲתָן קוֹלָה וְעוֹסְדוֹת מַדְע
יִרְבּוּן , וְרִבּוֹן יִרְעוֹת הַמּוֹמָה מִקּוֹל הַקּוֹמָה בְּהָרִים , הָרִים
בְּכַח קוֹלֵי יָרִיעַ אֶף יִלְרִים , אִיהַ סוֹפֵר אִיהַ שׁוֹקֵל , שׁוֹקֵל עַל
כְּפִי הַחֲנֻכָּה הִיא הַמְּצֻחָה בְּזָדָה , בְּזָדָה כֹּל אֲמַרִי כִּי וְאִין
עוֹנֶה אֲמַרִי .
אֲמַרִי הַאֲוִינָה חוֹרֵר תַּעֲלוּמָה , אֲנִי אֲשִׁיבֶךָ מִלֵּין וְאַתָּה רַעִיד
אֲשִׁקִּיעַ בְּנַעֲיָמָה , אֲסִיר מִלֵּבֶךְ כָּעֵם נְחִימָה , וְאִיפֹת
רִיוֹן

רוון ועומה / אגירה נוולי מומה / מסוך במי מדע וחכמה /
ואכבה להבת שלהבת המשטמה / אשקיעה רעס שרים / מבוכה
ומהומה / ואקוס סערה לדממה /

תשובה בחולות המדע חרון / צעיר אחריה חלמה להשיב
לשואלי מענה וכפרון / על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון *

(א) הנה מלין וקול אשמע כי בא איש עד הלום מבשר טוב
משמיע מעלות לשוננו העברי ואת יקר תפארת
מעלות חו"ל אשר המה היו ביקרותיה / ישאו מדברותיה הנחות
עלי פיהם : תשיאות חן חן לאיש טוב זה אשר אל בשורה טובה
יבוא ועוד יבשר / חדשות הוא מגיד ונלוות לא נודעו לא
שמעתן אנון מעולם / אך זאת היא נפלאה בעינינו אשר בכל
הבשורה הטובה לא נתן כבוד לשוננו הקדושה ולחו"ל כי לא ספר
מאומת מה ממעלותיה הרמות והנשאות / ומעלות יודעה
ומכירה כאשר ספרו לנו אבותינו לאמר זו תפארתה וזה פריה /
אפס כי זה החכם דרך מוסר לו / יחשב דרכו כי לה דומיה
ההלל / אך איך לא חשב אנוש יביע למרחוק / ישים תפלה לבשורתו
לאמר בחנוף וחלקלקות דברה המבשר / אשר כן דרך איש
מתליק לשון / בפיו ובשפתיו יכבד את מהללו / ולבו רחוק
ממעללו / מלפני ר"י החבר אשר מדי סבר בשבחה כן נשא מעלותי
על פיו יעוין כוזרי מס"ח לשני עד סופו / ואת יקר תפארת
חו"ל ובר מן ס"ד לשלישי עד סופו / אשר כן עשה אדוני אבי
נ"י עת בוא דברו לספר תהלת חו"ל / אז ראה שמך דבר
ממעלותיהם הנכבדים ויספרם בשמי לשלישי מספר המדות /
וביו"ד לראשון מספר החיון / ובשני לשלישי וע' לחמשי מאמרי
בינה / ועת אמרת ה' היא זרפתהו לתת כבוד לשוננו הקדושה /
בהראותו / את יקר תפארת גדולתה אז ראה לבאר קצת מגדרי
הפעלים המשותפים במובנס והבדליהם זה מזה בעומק החכמה /
כמו ההבדל שבין יראה ובין שאר לשונות המשמשים זה המובן /
ומה זו נסבה להיות היראה חלוקה מריעותיה להמיר הפעול
בפועל / וביאור ההבדלים שבין לשונות כעס עברה קאף
ווחלס / וגדרי חכמה בינה דעת והבדליהם זה מזה / כאשר
יראה הרואה במקומות מכורים מחובריו / ובפרט בהערות
אשר

אשר העיר בלדק נחיצורו שפת אמת / שם נאמרו וגשנו בדרים
מהותיים לקצת השרשים והבדלי קצת הנדרשים זה מזה / אשר
כל זה יורה על מעלות לשוננו / ועוד ידו נעויה להראות העמים
והשרים את יפי תפארת לשוננו הקדושה / ובמקום תהלה /
שם תהי מעלה / כי לא יאותו יקר ונדולה / אם אין עושה
עליה / ובמקום תהלה / שם תהי תהלה / וכבר אמר החכם
במשלו הנפלא / התהלה בלי זכר מעלה / היא כוהר הפעולה
הלוכה בשמלה / או כדית האוור בלי כוהר .

(ב) שם שם לו חוק ומשפט הסבה אשר הִסְבֵּה אֶבְדֵּן לשוננו
עד ניעל ממנו רוב המדבר / את הסבה אשר היא
היתה בעברנו להשכיח ממנו שפתנו אשר נחלנו מאבותינו מעולם /
אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל / בימי בית שני
כמעט נשכח זכרון הלשון מאבותינו לולי יחידי סבולה / כי
התעברו בנזים וילמדו לשונם / ככתוב ונביהם חזי מדבר אשדודית
וגו' / בימים ההם אין איש שם על לב ללמוד לשון עברי ולא
לכבוד היתה בתוכם / ומה גם היום אין דורש ואין מבקש ללמד
לחות לשון העברי כי רוב המונגו בלעגני שפה ידברו / ואין איש
שם על לב להבין במקרא מפורש ואם שכל בפשוטי הכתובי'
לפי חקי לחות הדקדוק אשר אין מקרא יולא מיד פשוטו כתאמר
ז"ל / כי רובי המונגו יאמינו כי עקימת שפתם הוה מעשה
לעבור על ד"ת שמ"ות ע"ה היות שכל רוח אין בקרבם להבין
מולא שפתם לא במקרא ולא בתרגום / וקצת מהנחשבים חכמים
בעיניהם יפרשו הכתובי' בפשטות של ערמימות ויעורו בדרשות
דרשם ז"ל להעיר גם על ענינים נעלמים מסוד ה' ליראיו לא
ידעו ולא הבינו אלה הצוערים בעם הלוקחים לשונם כפי המוכן
מפשוטיהם / כאשר שמענו כן ראינו דורשי דמים המחזירים על
פתחי השערים / צערים ובכפרים הרו ערמימות וילדו ביאורים
זרים אשר גדלו על צרכי המדרשים לא ידעו כוונתם כל יעמדו
באמתתם וישר זה בעיניהם / ולו איש הולך רוח דעת והשכל
בדרכי לחות לה"ק יאמר באוניהם ביאור אמיתי נאות לפשוטו
של מקרא כפי כללי הדקדוק / יבחו לשכל מלץ ועליו יסחקו /
כאשר יאמר המושל הקדמוני באוני כסיל אל תדבר כי יבחו לשכל
מליך

מליך / על כן מיעטו הרואים בארובות הדקדוק פשוטי הביאורים
כאמרו ו"ל ראיתי בני עליה והמה מועטים / והיה בלנו כעטלפים
לא ראו אור בהיר הוא בשחקים / הנה כמו זאת הסבה / האפילה
זהר לשוננו מאז ועד עתה / ועתה כמעט רבע היכה חתנה /
כי העיר ה' את רוח משכילי בני עמנו בחורי חמד חד"ל אשר
מלאו ידם היום וכרתו גרית לנחות / כולא האי ואולי תחזור
העטרה ליושנה / קנאת בוכרים תרבה חכמה / ולשון עלגים
תמחר לדבר נחות .

אולם עוד ראיתי רעה חולי ורבה היא על לשוננו אשר נתנו
מברעות בה / והיא העדר התוספת אשר העדרה
הוא פחיתות גדול ונדרע בלשון / כי זה כל לשון ראשיתה יהיה
מזער ואחריתה יסבה מאד / והה כי כל הימים ישימו המדברים
נוספות על הלשון פעלים וזמנות חדשים מפעולות ותולדות
וחכמות המתחדשות בכל יום ובכל עת ובכל רגע / וזו ליוס
יביע אומר ודברים חדשים ביום שידובר בהם על שגרי החכמות
המתחדשות מיום ליום באופן עיקר ואלעקט"ריזטעש ואסטר"נומי
והולתם מהחכמות הנכללים בשלשת המחלקות לימודית טבעיות
ואלהיות / וכל חרש וחושב מוכרח לקרוא שמות חדשות לכל
המלאכות וכליהם המתחדשים מיום אל יום / אשר התחדשות
המלאכות וקריאת שמותם החדשות לא תשכח מפני זרענו וזרע
זרענו עוד כל ימי הארץ / ככתוב וכל אשר יקרא לו האדם הוא
שמו / יקרא דייקא בלשון עקיד כאמור / והנה כל לשונות הגוים
בדלו והלחינו וגם עשו פרי / ולשוננו עמדה מלדת וטהי עקרה /
כי מיום לכת אבותינו גולה לא הושם עליה נוספות / ותקטן
מאד מכל לשונות הגוים / כי קטן יעקב ודל ואין אדם ראוי
לחדש בה דבר מועתה / והי חרפת רעב גוים לא רעב ללחם
ולא צמא למים כי אם לשמוע חדשות וגלגלות משפת עמים רבים
אשר התחדשו מקרב בחכמות ומלאכות חדשות לא שערס
אבותינו לקרוא להם שם פעל ומלה / ומיכירי מחברי ספרינו
חזורים על פתחי נדיבי עמים לשאול מבטא וספה ברורה לנפסס
המדברת ביום שידברו בהם על שגרי החכמות והמלאכות החדשות /
וקהי לחרפות לנו / כמ"ד בנזי אתה מאד זה אדם שאין לו כתב
ולשון

ולשון / ומי יתן ישימו חכמי ישראל אל לבם להסיר החלפה הזאת
מעל פניהם / יעירו ויעוררו להוסיף פעלים ושמות ומלות
לשרת צם בקודש כפי דרכי שמושי שפתנו אחנו / ולא נשא עוד
כלימת הגוים / לשאול שפה מהם / ודברי אלה לא ימושו מפיו
ומפי זרענו להגדיל לשון ולהאדירה .

(ג) יעיר / אחוץ לשמוע כלמודים בצחות לשון המשנה ולקרא
לה שם לשון עברי / מי לא ידע בכל זאת אשר
דעת שפתם ברור מללו במשנתם / ואחרי שח"ל הם המה
העברים אשר מלאו את הלשון במדבר / והם המה מניח' אשר
הסכימו יחד על מנהגי דרכי שמושי המבטא ההוא / ודברו בו
בצחות כחקת משפט מנהגי שמוסיו אשר הסכימו עליהם / הנה
צלי ספק שלשונם זו תקרא בשם לשון עברי בהיות מניחים
והזכרים עבריים .

ואולם כל יודע מדין כי לא כלשון המקרא לשון המשנה עם
היות שתייהן עבריות / יען דתיהם שונות בשרשיהם
ושמושיהם / א' שרשי לשון המקרא מיוחדות לעבריים לבד /
ומעט מועד מלאו להם דוגמא בלשון עם ועם / ושרשי לשון
המשנה רובם לקוחים מלשונות העמים / כמו חיל צבא מלחמה
מחפשי הבחים לשלול / קראו"ל בשם בולשות ע"ש ויחפס ת"א
ובש / האמנעי בשניו בין כש לאיל / קראו"ל פלגם והוא לשון
יוני / פלטר / מוכר פת נקי בל"י / מאכל פולטיקין חשבים
בלשון יוני ורומי / צלוחית של פלייטין / פלייטין שמן רוקח
בל"י / לביון מחנה בל"ר / וכיוצא בש שרשים רבים לאלפים
ולרבנות לקוחות לבעלי לשון חסנה משפת עמים רבים משא"כ
בלשון המקרא / וגם שימוסיו אינם עולים בקנה אחד עם
שימוסי לשון המקרא / כי הנה זה מנהג בעלי המקרא המקרי
מחפ"נ עם אות בל"ס יבוא על ב' פני' א' לקדור קנפוע
ע"ד השלימים / ב' קנפוע קנפוע / אך לא תסבלע הנו"ן
לעולם בדגש / ובלשון המשנה מלאוה לעולם מוצלעת בדגש
דגוש רפול לחץ לשון / וככה בנחי פ"א יו"ד ועמו שורש
לקח מקרא אחד להם במקרא לקחה לקחה לקחה / ובלשון
המשנה נאמ' לילך לידר ליקח / ולא נדע ניקוד הלמ"ד אם
היא

הוא בזרי או בחירק גדול להרגיש היו"ד הסרטים במנעל /
 או אם נקראם בחירק קטן הלמ"ד ונבליע היו"ד בדגש כמנהג
 המקרא בדרים מח"פ כמו הציב הציג מן יצב יצב / אשר זה
 לא יסופק עכ"פ במלת ליקח שהיו"ד הוא ס' החירק הקטן
 לבד והק"ו דנוסה להבליע חסרון הלמ"ד / וכן שב מנהג מאדי
 בלשון המשנה לשמש בנו"ן מקום מ"ם הרבו / ולהיות בורת
 כ"ל לא שיה לבורת כל"ה כאמרס ז"ל אין קורין את שמע / מה
 מלינו / וככה נהגו ז"ל להרכיב נפעל והתפעל כאמרס ז"ל /
 בתכוון נודמן נתפתה נתרבה / מה שאין כל זה מנהג תמיד
 במקרא כי אם מעט מועד לא כביר מלאנוס עד"ו ונקראו בשם
 זרים .

וכל חכם מבין מדעתו הרבה יותר ממה שפרטנו אשר כלם
 יעידון ויידון שלא בלשון המקרא לשון המשנה / והוא
 הדבר שאמרו ז"ל לשון תורה לחוד ולשון חכמי לחוד / וכל
 חולק על פשוטו של זה המאמר לפרש אותו בפשט ערמומי
 ואומר שסויהם עולים בקנה אחד / הוא זה בסתר פנים ישא
 ויחניף בחלקלקות להכחיש בגלוי והמפורסם / ואם יאמר האומר
 וכי מפני שלא ראינו בעלי המקרא משתמשים בדרכי שמושי לשון
 המשנה נבזר אומר שלשון המשנה אינו לשון המקרא / אשר
 הוא דבר זר כי לא ראינו אינו ראיה אחר שלא עזבו אחריהם
 זולתי ק"ד ספרי הקודש / ואולי מלאנו מהם יותר יתכן שרבו
 דברים לא יחדלו להשתמש בשימושי לשון המשנה / על זה נשיבנו
 לאמר גא והבא לך אף אחת ראיה שלשון המשנה היא לשון
 המקרא / כי עדן לא הוחק הדבר / ואם בעבור שהשתוו בקצת
 קרשיתם ושימושיהם או ברוכס / הלא כמוהו לשון הארמי מתדמה
 ברוב שרשיו ושימושיו / הנאמר בעבור זה שפוא לשון מקרא /
 והנה מרגלא בפי חו"ל לומר לא לישתמש תנא בשום מקום
 ולאשמעין / וככה נאמר אנהנו לא לישתמש בוקצ המקרא בשום
 מקום להבליע נו"ן ח"כ במקור עם אות כפ"לם בדגש כמו
 שמלאנוס בלשון המשנה תמיד .

אולם עם כל זאת נאות הוא להקרא בשם לשון עברי אחר
 שמניחו והמדברים בו המה עבריים / ואין טענה
 משפת

מחשבת עמים רבים אשר התיזהו בו / (כי יתכן לומר שהיו
מעולם שפת עברי ושכחם וחזרו ויסודם) כי אחר שהסכימו
המניחים עליהם מה לי מלה חדשה או נכרית בי העיקר הולך
אחר ההסכמה / וכן יתכן לומר בפעל אחרים יתרום שנהגו
בו בעלי המשנה / שהוא פעל מחודש מן ההמון בעת ההוא או
קודם לו נזכרוו בשיעור משם תרומה אשר דמו היות התי"ו
שרשית (ומה גם היום יתעו כן הפייטני' כאשר שמענו כן ראינו
שמקונן אחד גזר קאנגר משם תפאגיה ואניה (איה ז) הלא היא
כתובה על ספר הקינוק לעי"ת מנחם / וטעה ז' טעות א'
דימה היות תי"ו תאניה שרשית / ז' העיל בה נו"ן יתירה אשר
אפס מקום לה לפני בר לרבים ז' כי מחוק הלשון להצליע בדגש
כמו מלרים תגרי יד (ש ה') ולפי חקי הלשון היה לו לומר ובכן
אגרי כמו וצבר ואכלו פתחיה (יש"י י') אבל מה היה למקונן
ההוא לעשות אשר לא מצא כדי גאולתו להשלים סדר האלפא
ביתא בקינתו לכן נחר לשון נוספות על הפעל בדרך שנהגו בשם
מה שאין זה משפט הלשון ולו חכם השביל בדקדוק הלשון היה
משלים התי"ו במלת תגרי בבנין פיעל מנ"ל ע"מ נפיתו צגרי
(איה ז') והוא מטעם תהנות לבת יפתח (שופטים י"א) שלדעת
יונתן ורש"י ענינו קינה / ויתכן שגם המקונן ההוא נשיאות פניו
לחז"ל היא השבחה כי ז"ל מ"ר פ' ד' ויתפרו עלי תאנה א"ר שני
עלה שהביאה תאנה לעולם / פי' מ"כ יללה ובני / וכל זה
איננו שווה לגזור פעל חדש בעבור דרשת הדורש כאמרם ז"ל
לשון חכמי' לחוד ול"ת לחוד אף כי הדורש אשר הוא כעין
אסמכת' וכעין אל תקרא שנהגו ז"ל לדורש אין לסמוך עליו כלל
לבנות על פיו בנין חדש או משקל חדש או איוה מובן חדש /
ובצר תעו דוח פייטני' רבי' ופה אפס מקום להעיר עליהם /
וקלחתם הניאום המדרשים להכביר מלין ולחרף אלהים חיים כמו
שיסד אחד המקוננים בל מלא רחמים לך / סיון לאמר מי כמוך
קאקמים' והוא חירוף ונידוף לומר העמוד הזה איננו רואה ואיננו
שומע ח"ו / והפייטן הזה שבה לקרוא האל"ף בחירק אשר לא
היתה זאת כוונתם במדרשם (בית דף כ"ו) אבל כוונתם ז"ל היתה
על גודל אריכת אף לרשעים כעטם אמרם ז"ל איוה גבור הכוזב
את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור / ולפ"ו ראוי לנקד הא"ף

צפתה כי הוא מטעם חוק ואמץ ת"א תקיף ואל"ם (גמ"ס נ"א)
 והס' ואמץ כח (א"ב ט') ת"י ואל"ם חילא / וכן הורגלנו בדרו"ל
 לקרוא האל"ף צפתה / וכעין זה דרשו ס' על פ' מי כמוך
 חסין י' / וזה שנה או השנה / ובהנה פיוטים רבים שונים
 ומשנים / ויהי מה הנה אהנו רואים בלשוננו וכל לשוננו הגוים
 פעלים ושמות משתבשים התחדשו מאנשי ההמון הכלתי יודעים
 משפט הלשון הוא / וכלם יהנו גם כמשכיל כסכל מצני אדם
 אחר שהוסכמו המלות ההן בין המדברים להיות מורים הכוראה
 ההיא אשר נחשב גם אין קפידא אם לא הונחו בלחות / אשר
 כעין זו המקרה קרה ב"כ בלשון המקרא אשר מניחה על לחות
 יסדה / ומלחות הלשון הוא הקיצור כאמרם ז"ל לעולם ישנה
 אדם לתלמידו בדרך קצרה / על כן ראש מניחה לקצר בשרשיה
 ליסודם על שנים או על שלשה אותיות לא יותר / והנה נמארים
 בו שרשים חדשים אנשי ההמון (אשר לא ידעו משפט הלשון)
 בעלי ארבע או חמש אותיות / והעד שרוב המרובעים והמחומשים
 מורים על דברים שהמון עם משתמשים גם כמו נקבוק / ברזל /
 גבעול / דבן / דרדר / זלזל / חרמש / חרץ וזולתם / אלה
 וכיוצא גם הם דברים שההמון משתמשים והם והם קראום
 בשמותם מבלי בחינה בלחות / ואחר שהוסכמו המרובעים בין
 המדברים לא ראו בעלי המקרא לשנותם אל דרך הלחות כי לא
 ידעו מה הוא / והנה מזה הסוג יתכן להיות פעל אחרים
 שנחדשה מההמון בימי חז"ל או קודם להם מבלי בחינה בלחות
 ואחר שהורגל זה הפעל צפי ההמון לא ראו חז"ל לשנותו ושנו
 להיות שני שרשים תרם ורום מורים מונן אחד וכמוהו רבים
 בלשון .

והיה עכ"פ שמה מאת חז"ל לשמור דרך הלחות אם כחקק
 משפט לשון המקרא / או בלחות לשון המשנה והיו
 מקפידים על השינויים שלא להרבות גגות בלתי הביא זרים
 בלשון והיו גוערים במדברים בלשון זר וחדש פן ישנו להיות
 מורגלים וירבו הורים בלשון / כמו שהקפיד ר"י על ר' נחמן
 באמרו פורתא דגוגדריא הוא דקא עבידנא / וא"ל ר"י מי סנייה
 מעקה דכתיב באורייתא או מחילה דאמור רבנן (קדושין דף מ"ב)
 ומטעם

ומטעם זה נער ר' יוחנן באיסי ששנה רחלים ברבוי יו"ד מ"ס
 ולא אמר רחלות בוא"ו תי"ו בהרגל לשון המשנה / ונער בר'
 אסי ששנה יין שמסכו בוי (תי"ד י"ח ע"ה) שהי' לו לומר שמונו
 בהרגל לשון המשנה והתנוללו אלה השלמים לאמר שדעת שפתם
 ברור מללו בלשון המקרא רחלים מאתים / ולא נמא ברבוי וא"ו
 תי"ו בכל המקרא / וכנה מסיבה מורה עירוב מים ביין במקרא
 מסכה יינה משא"כ מוינה שהוא מורה הרקה ושפיכת משקה מה
 מכלי אל כלי לבד כמ"ש התוס' סס / והשיב ר"י לשון תורה
 לחוד ולשון חכמים לחוד / כלומר כבר שזמנה מאדי להרבות
 רחל בוא"ו תי"ו במשפט לשון נקבה כי נקבות הנה / וכן כבר
 הורגל פעל מוינה להורות עירוב מים ביין / והרקה ושפיכה
 ג"כ / כי לא ידקדקו ז"ל כל כך לקבוע בשפתם תיבות נדלות
 לפעולות משתפות כגלל ונדלות באיזה פרט קטן האיות /
 כאשר יעשו בעלי המקרא אשר שפתם ברור מללו ויצדלו ביניהם /
 אשר כן מנהגם על הרוז בהיות הוכר נדל מנקיבתו בשם / לא
 הקפידו להבדיל ביניהם בסימן הרבוי / אחר שכבר הם נדלים
 בשם כמו עוים ותישים / רחלים ואלים / אשר כמו זה הדייקות
 הלא לא נשמר בלשון המשנה / וע"כ הקפיד ר"י על שינוים
 מדאגה מדבר פן יבואו הערלים ערלי שפה לשנות גם המה
 ולהביא זרים בלשון בלי דעת משפט האחות / זה נ"ל ברור
 בפי' מליצתם לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד •

בכ"ר זה נראה שלשון המקרא אשר בו דבר ה' עם נביאיו הוא
 יותר רח ויותר מבורר מלשון המשנה שנתחדש אחריו
 ובאו בו זרים רבים מלשונות העמים ושימושי מנאטס / ואחר
 שמתקני תפלותינו היו בעלי מקרא הוא עורא וסיעתו שהיו
 שנים הרבה קודם בעלי המשנה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בד' לראשון
 מתפלה / אין ספק שחזרו בלשון מקרא / ביותר רח ומבורר
 שבו / לבן עלינו לשבח תפלותינו בלשון המקרא כמ"ש התו'
 כמה פעמים ז"ל לישנא דקרא עדיף / וביותר רח ויותר מבורר
 ממנו כמו שפסקה הרמב"ם שדקדקי' בק"ש ובתפלה בכל לשון
 להתפלל בלשון רח ומבורר יותר בלשון ההוא / ועם המבורר
 בפה שקדם בלשון המקרא הוא יותר רח ומבורר בעברי' מלשון
 המשנה

המשנה שה
 מכל תיבה
 ענין לא
 רק הענין
 יסוד שר
 עוב כעשה
 (ג) אישר
 עליהם וא
 הרקס
 תעוקתם
 כלה / מנין
 שנים באו
 העושים עו
 יו"ד ע"כ
 נקוד ברא
 בזה לא ש
 אות וולק
 בא"ו לא י
 המלה מה
 שהיה
 דבר הלח
 (ב) אור
 שח"ל תק
 ברור בלש
 קודש / ב
 ברור מה
 המקובל
 (ד) יו"ד
 הלוי ע"כ
 בלשון

המטה שהוא נ"ב ענני / א"ב היה מן הדין להגיה הפלוגתו
מכל חניה משנייה ולהביא מקראות החקים במקום שאפשר /
ועכ"ז לא שלח א"א נ"י יד השגתו גם והגיהו כמו שהיו
רק העיר עליהם שאינם לשון מקרא / והנה השאל לזעק חמש
יסער סער / יריע אף יגרוח על לא דבר / דון ידן חושב
עוד כעוסה רעה .

(ד) אשר עוד ראיתי שהחכם השאל הוא כמעיר ונא להבין
חדשות ונאורות / דברים טובים ונחומים / אשר
עליהם יאמר מלך הקדמוני שהדשים אינם טובים והטובים אינם
חדשים / כי הנה הוא מציב לו יד בעצרה אשר לה שם בשלשה
סיבות תלמודיות / לדרשן במין חומר הכרעה / ולא הן אכילו /
כילה / מנין / וזה החכם מבין מדעתו שלש חלה המלות שקים
שמים באו / אף אלו / כאי יד / מן חין / הן אלה דבריו
הטובים עתיקים הם / כבר נאמרו ונשנו במוסף הערוך דף
י"ד ע"ב / ודף נ"ב ע"א / ודף ק"ו ע"א / אך לא טוב היות
ניקוד ה"ב המ"ס בזרי כמו שנקרא על ידו והוא דבר שנתחדש
צוה לא שמענוהו בלתי היום להיות המ"ס המשמשת גרוה לפני
אות וזאת אח"כ סבר / לא יקום ולא יהיה כי ניקוד הקודם ר"ל
ה"א לא יחיה עב"ס ניקוד הנמשך ולהקרא ה"א / אחרי השנות
המלה מה"לף לנ"ן / ואנחנו נהגנו להקרא ה"א בחיבור המ"ס
שהראוי לו ה"א אלא ששינוי המבטא שגול שינוי המבטא / והוא
דבר שלמד מכלל בדברי הר"ם ב"ר' לאות'ים .

(ה) אהרי הדברים והאמת האלה החרה החוק נוסח נגה
לישן בסוכה על פי טענות חמשה / (א) אחר
שח"ל תקנו זאת הכרעה / משקמא אס היה זה משקל בלתי
צדור בלשון לא היו בחרים בו / (ב) דוגמא מלא לו במקרא
קודש / ביבוש קצירה (ש"י כ"י) / מניח לו לישון (קבלה ה"י)
ברא מפני דוד (ש"י י"ח) / (ג) הרגל קריאת ה"מ דבריו
המקובלת כפי כל היא עוד למו / כי לא שקר נחלו אבותינו /
(ד) ניד עליו ריעו / והוא הלאו הדומה למקור / ואחר שנאמר
הוא י"ב יתכן לומר המקור ל"י"ב / (ה) כימה לכנות אש קטנה
בכמות בלשן אש גדולה / כי העיר פליאה אחת גדולה היא אליו
בענין

בענין ברכת להפריש חלה / שזרש פרש בניין הפעיל אינו
מורה פירוד כי אם עקירה כמו ובפסוקי יצחק (משנ' כ"ג) /
ובהכח החכם ידמה שלהט הפליאה הגדולה יעור עיני הבחינה
עד לא יוכלו לראות וזה הפליאות הקטנות ממנה .

והנני אני להשיב על שאלותיו ולהסיר ספקותיו ברוח משפט
וברוח באר / ולא יעשו שום רושם כלל / ואומר
הטענה הא' חלושה מאוד אשר הוכח תוכיח לומר תדע מהקושא /
כי עליה אנו דיני ואם יש מקום למלת מסתמא / אפס מקום
לשום קושא בש"ס כי היא תענה את הכל / על כן היה א"א
נ"י רגיל להקנות עם מחווכחיו בערם יעלה להם הוויכוח שלא יהי'
מקום למלת מסתמא בוויכוחם / ומורה לא יעלה ראשם מכל
מאומה כי אם הבחינה השכלית אשר עדיה באו למשפט היא
תענה את הכל / אף כי כבר הסיר א"א נ"י זה הספק בשני
לעמק ברכה / כי ז"ל שם ואם הם ז"ל הורונו נוסח הנרכו' /
בהרגל לשונם לשון המשנה הורונו ועלינו לתקנם בלשון המקרא /
אשר כן חשבו ז"ל / הטענה הב' אשר טען מענין הדובמא
אשר מלא / כבר הביאה א"א נ"י בסי' הנ"ל כי ידע שכל טוען
יעטון עליו בכח זאת הדובמא / ושם הכה על הקדוד זאת
הטענה / וזה החכם מאהבתו ההשגה עיניו השע לראות בסי'
הנ"ל / הטענה הג' בעולה נמשך לביטול הנ"ל / אף כי אפס
מקום לסמוך על הקבלה בקריאה במקום שיש לחוש לשיבוש כי
הוא דבר המזוי ורגיל מאד להשתבש בפי ההמון או שגגה מאת
המסדרים והמגיבים / וכל יודע מבין בהנהגות התפלה והסליחה
שהגיה אדוני אבי נ"י / הוא זה יבין כי לא שקר מליו / ומהגם
שנקוד לישב בד' נקודות אינו דומה אפי' לאחד הורים הד'
הנמצאים במקרא בביבוש / ליסוד / לישון / לרוא / וגם לא
הורים יתכן היותם שמות כמו יסוד המזבח (וי' ד') לבנותי
ירוא את ה' (יהושע כ"ג) ובא השם במקום המקור / הטענה הד'
משווי האוזן עם המקור / לא שרירא ולא קיימא כי לא זו שאין
לו אפי' על אחד במקרא בנפ"י / אלא אף זו שיש לנו עדים
לאפס אשר יעמדו נגדו לרדת לצקת קלבת לדעת וככה
כל נחי כ"א יו"ד וזאת הד' וריס הנ"ל / והנה לשבת עם
בכל"ס

ב"לם ובלתו הלא המה בכתובים פ"ו פעמים / ולישז אין גם
 אחד בכתובים / ואיך נדחה פ"ו עדים ולנעט פי זרות על פי
 טעמותיו אלה החלושות / והנה נראה בעליל שדק א"א נ"י בנו
 ההנהגה / והבאת ראיה עליה היא כמו שיבא ראיה על הלהם
 והנשר והיין שהם משביעים ומולידים דם טוב / הטענה הה'
 על דבר הפליאה שהתפלא מפלאות תמימי דעים בנוסח ברכת
 להפריש חלה / לא עלינו תלונתו אף כי היא לא לעזר ולא
 להועיל למו בהשנתו על א"א נ"י / ואני אמרתי בחפוי שגשגשה
 צפי ההמון לקרוא להפריש צפי"ן כי הנוון היות קריאתו צפי"ן
 מטעם הלא פרום לרעב לחמד (יש' י"ח) ומאלנו ההפעיל מענינו
 בפרשת פרסה (ויקרא י"א) אך אנטל דעתי מפני דעת הנאונים
 אשר כבר התעוררו על זה ואמרו שהיא מלה ארמית מתוקנת
 על דרך העברית כי היא מטעם תרומה שח"א אפרשותא /
 אף כי אחר שמאלנו בכתובים הנפעל מטעם הפירוד כמו בחד
 לאנו בפרשיות (יש' ל"ד) שפי' נפרדות זה מזה / וכן זאת פרשת
 הכסף (שפי' ד') פי' פרידת הכסף שהפריד משלו לתת למלך /
 הנה נקל להוציא ההפעיל במונחו כי הנה בנינים חדשים רבים
 בתפלותינו כמו שהעיר א"א בהנהגותיו / וזאת הנדבה הואיל
 ואחא לידן ימא בה מלתא / הנה נפלה מחלוקת בין הסוקקים
 בנוסחה י"א להפריש חלה / וי"א להפריש תרומה חלה / וי"א
 שניהם כאחד לא עונים מפני ההפסק יעוין יו"דע סי' שכ"ח
 בע"ז ובש"ך / ואשר יראה לי הוא אחר שהכתוב אומר ראשית
 עריבותיכם חלה תרימו תרומה (במדבר ט"ו) וס"י חד מן עשרין
 וארבע חפרשון אפרשותא / וכן ח"א והאשכנזי וכן פי' רש"י
 ז"ל א"כ זכינו לדין שנכון לומר להפריש חלה תרומה / פי' להפריש
 חלה אחת תרומה / ואף כי א"א נ"י הציג בסדר תפלה ויעתר
 יחזק המוסחא תרומה חלה כדעת הש"ך / במחילת כבודו לא
 ירע בעיניו השגתי ויזהר על האמת כי היא יסרה בעיניו .

(ו) ועל דבר העסק והמרובה אשר חשב בהנהגתו לנעשוק
 גד"ס / אין התשובה שווה בזמן הזמן / כי כל מי
 שעיניו בחינה לו הוא זה יראה שאין בדבריו ממש / כי הרה עמל
 וסחירה ויתרוללו הסוקרים בקרב השגתו וילד שקר / כי הנה

זה לשון השאל ראשון אין הוראות ענין מלת התעסקו מלשון
 ריב ומנהגו / וכן הוא דעת אונקלס רש"י והראב"ע ורד"ק ושאר
 מדרקדקי' ומפרשי המקרא ואין כוונה פה ומצאנו להוציא המלה
 הזאת מענין עסק שדברי חז"ל עכ"ל / ובמחילה מכבוד השואל /
 שקר ענה גם כי ז"ל הדק בשורש עסק / והתפעל כי התעסקו
 עמו / ענין ערידה וערעור מדרז"ל ויאלו עליה עשיקיס פי'
 מערער לומר עלי הוא עכ"ל / הראב"ע כתב ז"ל עסק ידוע
 בדברי קדמונינו / ובמוסף הערוך ערך עסק ז"ל ושמואל אמר
 זה הלוקח שדה שיש עליה עשיקין פי' ערעורין (א"ב כי התעסקו
 עמו ת"א אחתעסקו עמיה) עכ"ל / והרב החכם ר' משה דעסוי
 תרגם עסק (לאנק ברוגנו) / הרי שלם כלם השוו הוראת עסק
 הנאמרה בתורה עם עסק הנאמר בדורז"ל לומר שניהם מורים
 הוראת שמים ערידה וערעור הפך ממה שהעיד השואל / ולא
 די זה שדבריו סותרים דברי המפרשים ושקר ענה גם / אלא
 שהוא סותר את עצמו במה שכתב אחר זה / זה לשונו הרי
 שדעת המדרקדקי' והמפרשים בהוראות מלת התעסקו מסכמת
 לדעת הפוסקים בכוונת ברכת לעסוק בד"ת ואין הבדל כלל
 בין מלת התעסקו הכתובה בסו"ן ובין השורש הזה הנוצר תמיד
 בדורז"ל בסמך עכ"ל / והגנו רואים שהשגתו מוסיפת מתוכה
 יען קנו בה השקר והסותרים שלום ישגו כאחים יחדו אין
 כרח ואין לומר בהשגתו / וזאת היא נפלאה בעיני / החכם
 יענה דעת רוח / אבל באמת אמר א"א נ"י בסוף סדר הסליחה
 במליצה הנקראת פסע ארש / שיד התשוקה עשה זאת / כי
 אמנם כן דרך כל מי שדרכו לילך ולהשיג ולהתפאר בהשג יד /
 להיות תשוקתו גדולה מהשגתו / ולכן אינו רואה חוצ לעצמו
 כי עוני הכבוד המדומה מאפילים זהר האמת והוא הדבר שלא
 חש א"א להשיג על-כמו אלה ההשגות כי זיופס נראה
 בעליל לכל מי שעיניו בחינה לו / ואני לא יכולתי להתאפק כי
 דרך נערים לי .

(ו) צוולם בנידון הקריאה בסו"ן או בסמך"ך / הנה אין הבדל
 במצבא ביניהם / ומה יתרון לבעל הלשון כי אם
 ראית עיניו / ואחר שבעל הדין הודה שעסק ועסק מקרא
 ומשנה

ומשנה שיש
 יותר לת
 מות להיות
 כי הנה את
 העיר עלי
 בענין לו
 מקומו /
 קיני לדבר
 ולהכנס ה
 העיר ה

נאום הבור
 הבור
 הבור
 חקוק בין ש
 על לשונו ל
 מחורקו ה

ומטה שוים צמזון / ומחמואר כמה שקדס שלטון המקרא הוא
 יותר לח ומבורר בקריאה ובמכתב מלטון המטה / א"כ הדין
 נותן להיות המכתב הציוני בסי"ן / ואין טענה מהננין החדש /
 כי הנה אהנו בנינים רבים חדשים בתפלותינו והמה בכתובי' כאשר
 העיר עליהם א"א נ"י איש איש על מקומו לאמר אין לו בנין
 בעברי' או אינו על בנינו בעברי' / וגם זה נעור ועומד על
 מקומו / והעברי' להתעשה / (יעז' ויעתר יצחק סי' ד"ד) /
 קינני לדברים / שלום מכל עברים / לדורשי לשון עברים /
 ולהכנס השואל ומי בעל דברים / ולכל ישראל חברים / מן
 העיר העיריים • היום עש"ק א' דל"ח מרחשון תקמ"ח לפ"ק •
 שיימא שלמה בני' יצחק לבית לוי מוסאטנאב •

נאום הכותב הנה עוד תחת ידי תשובות על דבר שאלה השואל ה"ה הרבני
 המדקדק מהו' שב"ב בוטמאן מפייערקוב אשר שאל שאל על איזה
 הנהות סכת א"א בספר תפלה ויעתר יצחק / ואם יתנו לי מנהיגי החבורה
 מקוב בין שורות מכתביהם / אזי אראה להדפוסם כדשיון א"א נ"י אשר רגל
 על לשונו לומר חכם בני ושחח לבי והשם חורשי דבר / וה' וראני נפלאות
 מתורתו חכ"ר / שלמה הל"ל •

משלי מוסר •

האשה והדבורה

בעד האשנב אשר נשקפת /
 ותרד דבורה קטנה מעופפת
 על כל עלי וטרפי הצמחים
 לינוק הרבש ומרוק כהפרחים
 ותאמר האשה אל הדבורה
 שמעי נא אלי נמהרה !

איך לכל פרחי הוגן תשוקקי ,
ומכולם הדבש המצי ותינקי ,
אולי פורים בין הגפן ותאנה ,
שרשי פקועת ראש ולענה ,
הלא מור בקרבם ? לכן תידי ,
האם ממור לא הפחדי ?
והעץ הדבורה בי הגבירה !
כמוך כמוני ממור אירא ,
איך דעי ! רק המרמק ינקתי ,
והארס ודמר בתוכם הנחתי !

החכמים בעיניהם , כהבליהם כעסוני , (א)
ותחת רדפי החכמה הרדיוני ,
לאמר : מלחמה אל תאכל ותטעם ,
כי מרה המצא בה אחר הנועם ,
גם חסר תנינים וראש פתנים יגרה ,
כל שומך נפשו ירחק ממנה !
השיבותים : שמעו נא המורים ! (ב)
אני אעשה , כאשר תעשינה הדבורים ,

אהרן האללי

-
- (א) רבלי תפודים פה אכלנונין , פאלאודטייל .
(ב) המורים תפודים פה אכלנונין , לעהר כמו ולהודת כחן
גלג וכו' .

מכתבים שונים

ביאמר

חקור דין

כתבתיו לכבוד קבלת קדמוניו ז"ל

אני נפתלי הירץ בן יששכר וויזל

זצ"ל

בקונטרס המאסף לחדש ניסן שנת תתמ"ו לפ"ק / באו
דברים אשר לא כן על המחברים בעלי המוסר /
שזכרו בספריהם ענין העונש המגיע לאדם אחרי מותו / שעל
דרך כלל כנוהו בשם גהינם / והוא מליצה לקוה ממאמרי
קדמוניו ז"ל / שזכרו ענין זה במקומות רבות בתלמוד ובמדרשים /
והרבו אמרים על העונש הזה / כמו אם וחושך ועם וזרה
ומזרי שאול וכיוצא / וחלקו בן מדורות / ולכל מדור בשם
יקראו / ורבות כאלה וכמו שנוכיר קצת מזה עוד במאמר
הקצר הזה .

וראשית דבר נאמר / שכל ענין כזה המקובל באומה /
שיחידיהן בכל דור היו אנשים חכמים ונבונים /
אנשים שנהנו אותות על צדקתם ועל צחות שכלם / ואין מהם
מערער על הענין ההוא / כל איש המתלווץ עליו / מלבד
שבגאותו מחטיא את נפשו / אלא שאומר לכל כי שכל הוא .
כי מי שדעתו יפה יבין שבעינינו כאלה אין שכל האדם שליט /
כמו שליט בדברי הלמודיות / כי על הלמודיות יש מופתים
חזקים / בעבור שמדברים על נשמים ועל מקרי הנשמים /
לא כן הדברים הנפשיים / כי תחול אנחנו ולא נדע / הן הנפש
הואת שבטת בקרבנו / וכל רגע תחיינו ותאיר את קנינו /
עד שמרוב ההדר שאנו מרגישין בה / ברור לנו שהיא בדמות
אלהים / לא ידענו מה היא / ועל איון דרך היא קשורה עם

הגוף

ז א ו 7

הנוף ופועלת בו / אף כי אחרי הפרדה מן הנוף / ותעמוד
בעצמותה לבדה / מי ידע מה תהיה אז / ומה הם המקרים
אשר תקראנה לה בעת ההיא / עד שיתגלה על חבריו להחליט
מה שידמה הוא על ענין זה / ולהתלוץ על וולתו אם ידמה
הענינים על דרך אחרת / כי אין זה אלא גבה לב בארח סכלות
וכמו שהתנלו על זה המשכילים בעלי המאסף בעצמם / בהקדמה
שהקדימו לקונטרסים היוצאים בשנה זו *

ואולם לדבר בפנימיות הענין הזה / ולנכנס במחקר שכל
על מיני העונשים שהן אפשרים או בלתי אפשרים
לנפש האדם אחרי מותה / לו יהיה החוקר באלה מעדת דברי
לב / מכת גדולי עולם / ומן הסרידים אשר ה' קורא / לא ימלט
מעקבות פה בני אדם / כי יעמיד דבריו כמטרא לחזיהם
וימלא מערכה מזה ומערכה מזה / מזה כת הפלסופים הנונים
מחקריהם כפי דרכי ההגיון / על פי האצעות ידועות שיסדוהם להם
ליסוד מוסד לבנות עליהן מה שצנו / ועל כל דבר המנגד
ליסודותיהן יחקקו / ויאמרו אף שוא הוא * ומה כת המאמינים
לדברי זולתם הנאמנים להם / מבלי שים לב להנין מה דברו
הנאמנים האלה / ומה רצו להודיעם / והולכים לתומם להאמין
אפילו אם הדברים מנגדים לחושי בשר * ומי שאינו משתי הכחות
שזכרנו וידבר דבר / ילחמו בי שתי המערכות / ותהיה לו
המלחמה פנים ואחור * אלה יאמרו אין תבונה בו / ואלה
ידברו עליו רע / וישימו מבין דבר לאשורו / בין בנים לא
אמון בס * אמנם מי שלבו טוב עליו / יודע בעצמו שאינו
משכיל על דבר למאז חן בעיני אדם / וכן יודע בעצמו שיקר
בעיניו כבוד השם ודבר קדשו מכבוד נפשו / הוא לא יחוש
ללעגי ספה / ויביד האמת בקהל רב / גם אם רבים שתו
עליו * ואם דבר מזה ודבר מזה / יעבור ממקום דר / אל
דבר לא מוצק תחתיה / ויעמיד במרחב רגליו * ובראות ה'
דברו / גם מנגדיו יסלימו אתו :

ואנכי מאז מנעתי עצמי מהתבונן במופלא ממני / או לרשום
על ספר הנשגבות והסודות שזכרו מחברים רבים
בספריהם / אם אין בידי לפרשם כהוגן יעד שיהיו מושכלים
לרעיון

כח היוצר ב"ה שכלותו בכל משלה / שלא יעמוד בפניו דבר /
 ועל זה הודו עדת החוקרים כלם / גם חזקה במופתים
 הגיונים / ואף כי טבע העיני אינו סובל מופת חותך כמופת
 הלמודי / סוף סוף נאמנים מופתיהם לישרים בלבנות / כי
 הולכים על דרך אחד עם השכל הישר הנטוע בנו / וכל שכן
 צרי לב / שזכו לדעת אלהים / שדברנו עליו בספר המדות
 (ח"ג פי"א) / הם יבינו זאת מדעתם / וכן יבינו כי הנפש הואת
 נבדלת במינה הבדל עצמי מכל הנפשות אשר תחת השמש /
 ושהאדם לבדו נברא בלשם אלהים ונדמותו / וכמו שדברנו גם
 על זה בספרנו הנ"ל (ח"א פרה א' ב') / ובהיות נפש האדם
 בעלת הגדולות האלה / ובכחה מושלת על מעשיה / ובוחרת
 באשר תחפץ / אם להימין אם להשמאל / יודו עדת החוקרים
 כלם / שאם תלדק תהיה מולאת שלום וכן בפני השם ב"ה /
 ואם תרשע תתרחק מאור פניו / שנכלל זה השכר והעונש
 המגיעים לנפשות אחרי הפרדס מגוונותיהם / ומלבד כי שכל
 האדם בלכתו משרים / יכריע אמתת האמונות האלה / כתובים
 הם מפורש בטע אלהי / גם בתורה גם בדברי הנביאים / וכמו
 שהחלונו לבאר מעט מזה בספרנו הנל (ח"א פ"א ו"ג פ"י) /
 וכן עיני הגמול כתב במקומות רבות בספרי הקדש / יאריכו
 הדברים להציגם הנה ולפרשם באר היטב / ורבות מהן כבר
 העלו חכמי המוסרים ז"ל בספריהם / מלבד זה אין מגמתנו
 במאמר זה להשכיל ולברר שיש גמול על כל המעשים אם טוב
 ואם רע / דבר שכבר הודו עליו כלל המשכילים וחכמי ההגיון
 ולא יערער עליו כי אם משולח ונעזב השמה בפולס של הפקר /
 אבל מגמתנו פה לדבר על פרטי העונשים המגיעים לנפש
 האדם אחר המות / כי על זה נשאלנו / ועל זה נשיב לשואלינו
 דבר :

ד נחקור בדיעות החוקרים ההולכים בארחות שכלם מה
 יאמינו המה בפרטי העונשים האלו / ואיך יגדלו בהן
 החטאים בנפשותם למיניהם / כי לדעתי כפי מספר החוקרים
 כן מספר הדיעות / כי טבע העיני מתעלה משכל האנושי /
 ואין נכחו להשיב דבר ברור מעיני הנפש מה היא אחרי הפרדה
 מגוניה

מנוחה / וכל אחד מלייר בדמיונו ענין מה כפי דרכו / וזולתו
ענין אחד / ואם יראה אחד מהם להעתיק הדבר המזוהר
בדמיונו לזולתו ברוח פיו / אין מלה בלשונו להגידו זה / כי
מה שאנו מרגישים ומדמים בעניינים הנפשיים והאליים / שאין
להם תקלות עם החמריים / ישאר קמיד פנימה / ולא יעתק
לזולתו באמצעות אומר ודברים . לזה נאמר שאעפ"י שאמונת
הגמול עיקר גדול מעיקרי תורתנו / ומי שאינו מאמין בו
ובענינו מקרה אחד לזדיק ולרשע / לאפיקורי יחשב / אין
ברעו הגמול הזה מעיקרי האמונה / כי מה לי אם הנפש תבוא
באש או במים או תקולע מכף אל כף וכיוצא בעונשים מהרדים
באלה . אבל הכרתי הוא שיאמין האדם כי עינו ה' נופחת
עובים ורעים . ושיבוא את האדם במשפט על כל נעלם אם
טוב ואם רע . ועל ידי כן יהיה פחד אלהים לנגד עיניו /
ויסתמר מעונו / ולא יפלא בעיניו בראותו זדיק ורע לו רשע
וטוב לו / אם יודע כי יש עולם אחר . וכל המעשה ישבט
האלהים סם . לא שהגבאים והחכמים ז"ל הגידו לנו דרמיוס
ובדברים קצרים מה שקבלו הם בפרטי העניינים הללו / להוציא
מלב התועים האומרים שלום על נקלה / ויתקדשו בלבבם /
ויזיירו בדמיונם ענין עונש שהוא קל לנשוא / ויסיפו לחטוא /
ויאמרו שלום לנו גם אם לא נהיה או במעלות החסידים וכיוצא
בזה / לכן הודיעו לנו העיקר הגדול שהכל תלוי בו / ושדרכיו
אנו להאמין בו / והוא שעתידים המים להחיות / אלה לחי
עולם / ואלה לחרפות ולדראון עולם / והוא יום הדין הגדול
והנורא המפורש ביותר בחתימת דברי הנביא האמון / וכן
רמזו בתורה ובנביאים . וגם הודיעו לנו העונשים המגיעים
לנפש אחרי הפרדה מן הגוף / בספרי הקדש נזכרו ברמז /
כי אין מדרך התורה והנביאים לדבר בתעלומות באלה שאין
מוכנות לשכל כל אדם בדברים רחנים / כי חסרי לב יסתעשו
בהם / והמשכילים שקבלו האמיתיות מפי אנשי התעודה יצאו
הרמזים האלה / ויפרשו אותן להמון בדברים המתקבלים על
דעתם לאיש איש כפי כחו / וכמו שכתבנו קרוב לזה בהקדמתנו
לספר המדות . וכן נהגו אחריהם החכמים ז"ל / שזכרו הכל
במאמרים קצרים ובמליצות שונות / מטעם המבואר . כי גם הם
לא

לא כתבו להדויע' / אלא לתלמידים בעלי בינה / והספידו
אותם להמון דברים רבים ובמשלים נאותים / כאשר יוכלון
שאת / וגם זה כתבו בהקדמה הנ"ל • ואולם לא באנו לדבר
פה על שני המספדים האלה / אוקו שאחר המות / ואוקו
שהוא ליום החייה / ואיך קשורים זה בזה / ויותר השאלות
ששאלו המחברים ז"ל כענין זה בספריהם / וולתי לדבר מעט
על העונשים המגיעים לנפש אחר המות / כמו שאמרנו בראשית
המאמר הזה / ולהראות איפוא רמזו עליו בכתובים / ומה דברו
עליו החכמים במליוותיהם / וקראוהו גיהנם • ואמרו אש של
גיהנם / חשך של גיהנם ומאכלין אותו בחלי רתמים / ונדון
בכך או בכך / וענין מלאכי חבלה ומיירי שאל / ואמרו שיש בו
מדורות מדורות / ושנו שורפים את הרשעים / ויותר מזה
כתוב בספר הוזהר ובאגדות מענין ההיכלות והמלאכים שבו
דין את החוטאים וכיוצא באלה / שכבר התעוררו עליהן שלמים
וכן רבים חכמים בתורה ובפילוסופיא / לדבר עליהן באחר שכל /
ולחבר דבריהם אלו עם האמונות הישנות שאנו חייבין להאמין
בהם / ושכלעדין ימוטו מוסדות התורה והמורה / והן אותן
שזכרנו למעלה מה שאנו מאמינים על מעלת הנשמה העליונה
הנפוצה באפנו / שאינה גוף / ולא ישיגה מקרי הגוף וכיוצא /
כי לזאת יחדר כל לב בשמעו מיני העונשים הנ"ל שתקראנה לה
בהפרדה מן הגוף / שהן אמונות סותרות זו את זו / שאש
לא ישיגה מקרי הגוף / איך תסלוד מן האש / ותלטנן מן
הקור / או תכאב מאחת המכאובים שזכרו / שהן לבד מקרי
הנפשות / לא לנשמות המתעלות עליהן / ואין להם דבר
עמהן ?

אך טרם אכתוב המעט שבדעתי להודיע פה / אשלח את
הקורא אל איש אמונים שהבין בספרו דעות חכמי הדורות
מה שחשבו הם על ענין זה / הוא הרב החכם במוה"ר מנשה בן
ישראל ע"ה / שהורה לזק לעדת ישראל אחינו הספרדים
שבק"ק אמסטרדם יע"א / כי בספרו נשמת חיים (מאמר א') פירק
י"ג) האריך בשאלה זו / ולספיד הספקות הליג ידיעות שאל
בענין זה / ואעתיקם הנה בקצרה

אלא דקה מואת / וכמו שהקב"ה ברא את הנשמות בתכלית הדקות / כך ברא המקום הנקרא גיהנם / וברא בו את דקה מן הדקה / שאינו גוף נפס / והוא תופש הדברים הדקים ומכלם • וכמו שברא הנפשות בזכות בתכלית הדקות • כן יש ביכלתו לברוא את דקה מן הדקה / להעניש ולכלות בו הנפשות החוטאות עכ"ל • ואם דבריו אמונה ודעת / עודם מתמיהים / כי שאלתינו היתה / שנשמת האדם העליונה כשהיא לבדה מופשטת מכל חומר / אינה מרגשת מקרה ממקרי הגוף • ואחילו יהיה אם של גיהנם דקה מן הדקה / בהיותה שורפת בדרך האש / איך תשלט בנשמה / ואין לה טבע שתכלוד מן האש • ואם תאמר שגם הגיהנם ואשו אינן גוף ואין בהם דבר ממקרי החומר / איך יהיה א"כ שורף ומכלה • ואולם מדברנו שנדר עוד בזה / תראה כי הטיב לדבר / וכמו שתראה עוד מדעת השלשית שזכר בסמוך :

הדעת הג' היא דעת הרב ר' משה דליאון ז"ל בדרך הקבלה / אמר כבר התעוררנו בתחלה כי אבות המקום שהנשמות יולדות מתוכו (מלת מקום ע"ד המשל / לא כמקום שלנו שימדר לארך ולרוחב) / מכא הנהר היוצא מעדן / אותו המקום ממש מקבל כך משפט מאותו האש היסודי (אין זה האש היסודי שבדברי רמב"ן ז"ל • שאמרו עליו שהוא תחת גלגל הירח / שהוא אש חמרי / אלא מדבר על דרך משל ברומו של עולם) / ומכא אותו השפע הנשפע בתוכו / יש בו יכולת לאכול אש אחרת / כענין אומרו כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא (יחזקאל כ"ד) אש אוכלת ממש • כי יש אש אוכלת אש / וכמו שהמקום הזה אוכל אש מכא האש היסודי / כך אוכל ממש כח שהוא גדול מרוח בני אדם עכ"ל / והרב ר' מאיר גבאי בספר עבודת הקדש פי' דבריו / באומרו כי מאחר שהמשכת האש ההיא מהאש היסודית העליונה לגיהנם של מעלה • וממנו לגיהנם של מטה / עדיין היא בתקפה ונבגורתה לשרוף ולכלות הנפשות עכ"ל • ואם דבריו דברי קבלה / שאינו רוצה לדבר בה / גם אין ספרו תחת ידי להקבוען גם ראשית ואחרית הדברים / מכל מקום למדנו מהם / שאין אש גיהנם שבדברי

(קה)

חז"ל דוגמת אש שלנו , אלא כח עליון ואש אוכלת אש , והיא
בתקפה תאכל ותכלה גם הכחות שהן גדולות מנפשות בני אדם ,
וכענין שאמרו חז"ל מליצתם על המלאכים שקטרו בדבריהם
האדם , נתן לזבוע בנייהם ושרפם , שכל זה משל על חכם
העליון המושל בכל , ואם יחפון ימים הכל לאין , וכמו לזבוע
אלהים היא (שחי' ח' ט"ו) . וכן תראה מדבריהם שיש גיהנם
שלמעלה וביהמם שלמטה , ועוד יבוא כל זה על גבול . כי
הדעת הזאת היא עצמה הדעת שזכרנו תחלה בשם רמב"ן חז"ל ,
כשתבארנו דבריהם על מכונם , דברי אמת הם הקרובים לשכל
האדם , והמתאימים גם עם דברי הפלוסוף , גם הוא יאמין
כי נשמת האדם איננה שיהיה בטבעה נלחית , לא חטמוד
בפני יד המושל בכל , ואם יחפון ישימנה לאין , וכמו שאמר
מחבר הפע"דאן — . ועתה נשאר עוד להזכיר :

הדעת הד' והיא דעת הרב ר"י אברבנאל חז"ל , שהעתיק
החכם ר' מגשה בן ישראל חז"ל באריכות מספר
מפעלות אלהים , כי היא ישרה בעיניו , ואנחנו נעתיק
הדברים רק בקצרה , בעבור שאינה מתקבלת על דעתי .
הוא אומר , שהנשמות נבראין , נבראו עמהן נשמים דקים
רוחניים מהטבע השמימי בלתי מושגים לחוש הראות , והנשמות
לא יתפרדו מאותן הנשמים הדקים הרוחניים כל ימי עולם ,
אם קודם בואם לגוף , ואם בהיותם עמו , וגם אחרי הפרדם
ממנו וכו' . ואחרי מות האדם תשאר נשמתו עם מרכבת
רוחו (שהן הנשמים הדקים הנ"ל שקרא רוח האדם , ומרכבה
לנשמתו העליונה) , אם במקום השכר אשר בדרך ההשאלה
וההמשל קראוהו רז"ל גן עדן וכו' . ואם במקום מתנגד לטבעו
הוא מקום העונש , אשר יסוף עלותו משם אל מקומו הטבעי ,
ולא יכול , כי הוא נבחושת העונות , ואחיו בחבלי הפשעים ,
אשר שמו אותו צנור , וזה המקום נקרא גיהנם , ויתמיד שם
הרוח עם הנשמה כפי גודל חטאתיו עכ"ל . וכבר אמרנו שהרצ
בעל נשמת חיים שמת בדברים לו , ואמר שכן דעת הרב רש"י
חז"ל בשם הוהר , ופירש על זה ענין הדיוקנא הנזכר בו ,
ואמר עוד שכן דעת הרב בעל ספר מעשה ה' . ושם היתה דעת
הפלוסופים

הפלוסופים הקדמונים / כי כן העתיק החכם הכולל מזה"ר
 יש"ר מקהניא ז"ל בספרו מזרח לחכמה מספר יוחני המדקדק
 בהקדמתו לס' הנפש / והאריך בהתקת דבריו / אבל אנחנו
 לא נכביר המאמר הזה בהתקת דברי זולתנו / כי בגומים
 רבים יש לי בדברים הללו / האחד כי העגלה או המרכבה הזאת
 מדומה הוא / אין לר' יסוד בנקראי קדש / ואם בעבור הדיוקנא
 הנזכר בס' הזוהר / אולי לא כיון לזה / ואין עסקי פה לדגש
 צמוצלות / כי אש בפשוטות וצורך השכל / שנית כי הוא
 יקראנה רוח האדם / ואני כבר פרשתי זאת המליצה בפי' יין
 לבנון במשנת ר' לויטס איש יבנה (אבות פ"ד מ' ד') / ובחלק השלישי
 מס' המדות (פ"א) / ועוד נכמה מקומות / כי רוח האדם
 נקרא כח החושב שבו / המתלבש בכל כחות הנפש / ועל שמו
 נקרא נפש האדם נפש רוח / וזה ברור ומוכרע מכל כתבי
 הקדש / שלשית שבהיות העגלה הזאת או הרוח הזו / ענין שמימי
 שלא יפסד לעולם בדברי רי"א ז"ל / איך תשלט בה אש שלנו ?
 כי לדבריו תהיה היא הנוערת באש של גהינם / שכן אמר יוחני
 המדקדק שהיא נתבת מהחוס ונקפא מהקור וכיוצא / והנשמה
 המשכלת השוכנת בה כואבת ומלעצרת / כאשר תכאב ממכאובי
 הגוף בעה"ז / וכל זה ור' לשכל האנושי / או שתאמר שהכוונה
 על אש דקה עליונה שתכלנה / בדברי רמב"ן ז"ל דליאון ז"ל
 שהבאנו למעלה / ואם כך תאמר שוב אין אנו צריכין לתת לה
 העגלה או הרוח השמימי הזה / בעבור העבירה באש :

כוף דבר תראה מכל הדעות שנאמרו בזה / שאין גם אחת
 מהם תקבל / שהגהנם שהזכירו חכמנו ז"ל יהיה אש
 לוהט וסורף באש שלנו / הצריכה למקום ולגופים שתאחו בהן /
 אלא קצתן עשוהו משל על צער הנשמה שלא תוכל לבוא במחיצת
 הנדיקים / וקצתן מן המופלאים בחכמה כרמב"ן ז"ל משה דליאון
 ז"ל מאיר בן גבאי ז"ל פרשוהו על אש רוחני כנשמה עגולה /
 אש אוכלת אש וכיוצא בזה / והיא באמת דעת יקרה ומושכלת
 לשכל האדם / וכמו שנבדיר הענין מעט כפי חכינו / אלא שגם
 כפי הדעת הנרורה הזאת / אין דברי חכמים ז"ל מתבררים /
 שכפי הנראה מפשטי דבריהם / הגהנם שבו נדונין הרשעים
 היא

היא אש ממש באותה הנודעת לנו / ויחדו לה מקומות בארץ /
 פעם נבטן הארץ ובמעמקיה / ופעם במצחר הכל ארנה במקום
 הקדש / מאמרים סותרים עלמן / ואומרים לכל דרשנו וחיו •
 כי על מה ששנינו (פנ"ד דף י"ח ע"ב) / מעשה שעשו אנשי עבריא
 זכו' / מסקי בגמרא דארישא דמתניתין קאי / שסנה ולא
 יפקיענה בסודרין וד' יוסי מקיר / ואמרי רבנן לר' יוסי ואז
 מעשה דאנשי עבריה דחולדת חמה ואשרי להו רבנן / פי'
 שרבנן חוששים כי חמי עבריא מבזרת השמש הוא / שאלו
 ביוליו נבטן הארץ במקומות ידועים ומתחם המים העובדים
 במעמקיה / כמו שדרך השמש למוג ולבטל המחצבים ויתר דוממים
 שברבנה • ואמר להו ר' יוסי ההוא תולדת האור הוא דחלפי
 אפיתחא דגיהנס / פי' שר' יוסי סובר שהמים החמים הללו
 הן בעצמם מתחת לארץ על מקומות חמות / שהחמו מן גפרית
 ואש שהן נבטן הארץ כידוע לכל / והרי הן תולדת האור •
 ונראה אש הן משפט השמועה / שאלו המקומות האשניים הם
 הגיהנס שבו נדונין נפשות בני האדם • ומלכד שכל זה מרעיש
 דעת האדם / וכמו שהדאיתך דעות חכמי ישראל המוסלמים
 בחכמה וביראה שגטו כלם מהאמין שידיה משפט הנשמה באש
 של נחלת ושל הכנת כעין אש שלנו • אלא שרבותינו ז"ל אמרו
 במקום אחר (ערוגין דף י"ט ע"א) / ואמר ר' ירמי' ב"ר אביעור
 שלשה פתחים יש לגיהנס / אחד במדבר וא' בים וא' בירושלים /
 במדבר דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלוה / בים
 דכתיב מבטן שאלו שועתי שמעתי קולי / בירושלים דכתיב נאם
 ה' אשר אור לו בליון ותגור לו בירושלים / ותני דבי ר' ישמעאל
 אשר אור לו בליון זו גיהנס / ותגור לו בירושלים זו פתחה של
 גיהנס / הרי שנתנו מקום הגיהנס בליון / לא נבטן הארץ /
 ואש אמנם זה נפלג יותר לתת בליון מקום הכבוד / גיהנס
 אש וחשך / האש שמה יאשפו החטאים בנפשותם לקבל עונשם ?
 זה באמת דבר מנהיל מאד • ויותר מזה איך יספיק הר ליון
 למקום הגיהנס / שאמרו הם ז"ל עליו שכל העולם כלו לגיהנס
 כנסיו לקדשה / ונפרקי ר' אליעזר אמרו שכל מדור ומדור
 עמקו מהלך ת"ק שנה / ובאגדה אמרו שמדד הבית הראשון
 שבגיהנס ומלא בה ק' מלין ארך וכ' מלין בעוביו / וא"ל
 האגדות

האגדות הניא הרמב"ן ז"ל בשער הגמול שלו / ומקלט דבריו
העתיק הרב הכותב בספרו עין יעקב פרק עושין פסין / אבל
בבר אמרנו שבמאמר זה לא נעתיק דברי וולטינו באריכות /
רק מעט הנריך לעינינו / והקורא יקרא הדברים במקומם /
ורק רמזי עליהן להראות שכל זה אי אפשר / וזה מופת לכל
שלא בתבו חכמיו ז"ל אגדותיהם להדויעים / שלא יבינו בהם
רק פירוש המלות / אבל כתובים לדעלי דעת רחנה / הם
יבינו גם / ויפדשו כהונן ובהלכה / וכמו שעשה רמב"ן ז"ל /
כי באמת הר ליון כלו לא יספיק להיות אפילו רק מעט לחדר
אחד מבניהם / כפי המדה שנתן לו רי"ב כל באגדה וכל /
ואך יהיה ענין זה כפשוטו דבר שהוא בגד החוש ונגד הדעת /
וה' אלהים אמת / וכל האמונות שאנו מאמינים בהן / הם
אמת ועומדות לעד / ולא יתערב זרות באמונתו וכמו שאמרנו
בס' המדות (מ"ב פ"ה) כשדברנו על מדת האמונה / ובן אהר
האיש המעולה הרב הגדול מהור"ה שמואל אידליש ז"ל / שפטים
ישק כי בחדושי אגדות שלו על מאמר זה / בתב לבאורה הוא
מנומנס / דפתחה של גיהנם בירושלים נחא (כלומר אפילו
כל העולם ככסוי קדרה לגיהנם / אפשר שיהיה לו פתח קטן
בירושלים) / אבל הגיהנם גופא בציון / דבר שאי אפשר
הוא / דהגיהנם גדול כמו ס' פעמים בן עדן / וג"ע גדול ס'
פעמים בעולם כדאמרינן במס' תעניות ? הרי שהחליט לומר
שהוא דבר שאי אפשר / ומתשובתו גם אשה למד שגם שדעתו
כדעת רמב"ן ז"ל שאור גיהנם הוא אור דק לשרוף הנפשות /
ואנחנו נדבר עוד על זה / והנה ממחקר המעט הזה שחקרנו
פה / תבין מה טוב אם נישב מאמרי החכמים שהבאנו ובדומה
להן בדרך פשוט וברור עד שיסכימו עם האמונות שבידינו על
הנשמה / ואינו שקול דעת האדם / ועסה נעריך בזה דברים
קצרים / כי הזמן קצר להאריך / והדעת קצרה מהשיב עומק
הדברים :

ידענו / שאין בכל חמרים הנמצאים תחת השמש גם אחד שכוו
רנ לו להשחית ולבלות חמרים וולתו כמו האש /
והנחנו עליו שלשה שרשים / הא' אבל כמו אשר תאכל האש
וג'

וכו' (ויקרא י"ג) ודומיהו' השני שרף כמו הנה שרף (שם י"ג) •
 והשלישי בער כמו בוער באש (שם י"ג) • ושלשון על פעולות
 האש מה שפעולות בחמר שאחזה בו • אבל מורה על השתנות
 החומר ממה שהיה על ידי כח דבר תיוון שפגע בו / בין
 שישתנה לגמרי / ובין שישתנה בקצת סגולותיו הראשונים /
 ולכן נוסף על כל דבר פועל בוולתו ומשנהו כמו החרב המשנה
 את החי מחיים למות / וכן כל דבר ממית / יפיל עליו לשון
 אכילה / כמו וירב היער לאכול צמם מאשר אכלה החרב (שם י"ח) •
 ומעטם זה נקרה לעיסת המוון אכילה / כי משנהו ממה שהיה /
 ולכן האש שגם היא תשלט בחמרים רבים ותשנה ממה שהי' / לכן
 נוסף עליה לשון אכילה / ואולם נבדלה האש המפסדת בנחה
 מאשר המפסידים והמכלים / שכשתאחד באחד החמרים / קטנו
 מתבנית' הראשון לגמרי' / ותעשהו כאילו לא היה / כי העץ
 הנאכל מן האש / לא תשאיר ממנו כי אם דשן / ואין כן שאר
 המכלים המשאירים מהן גורים וחלקים / כמו החרב והמים ורוח
 סערה וכיוצא / לכן הונח לשון בער דפרט על האש / כמו באש
 תבער יער (שם י"ג) וכיוצא / כי שרש בער / נוסף על ענין
 הסר לגמרי / לא נשאר מתבניתו דבר / כמו ובערתי אחריו
 כאשר יבער הגלל עד תומו (שם י"ד) / ולפי שבאחיו הלהב בעץ
 וכיוצא / אי אפשר שלא יסור דבר מה מן העץ ויבער זה המעט /
 נקרא אחיות הלהב בעירה / שעל ידו נאכל הדבר / וכן נבדלה
 האש עוד מאשר המכלים שאעפ"י שמשנים הדברים / לא יעברנו
 חלקה החומר הנשחת בחלקי המכלם / לזה האש כשהיא נכנסת
 בחומר אחר תבדול כל חלקיו עד היותר קטן / ותשאף אליה עניים
 מחלקיו ותעלם בעשן / כי הדשן הנשאר מן העץ הנשרף מעט נגד
 עש שהיה בתחלה / והחסר בלה בעשן / וכן נר דולק וכיוצא •
 ובדברים שאין האש שולטת עליו לבלותו / כמו הכסף והזהב /
 הנה צהות בהם סיג' נחשת ונדיל / כשתבדיל חלקיהן / תקח
 מהם חלקי הסיגים ותעלם בעשן / והנותרת טהור הוא / כי ידוע
 שהאש מזרפת המתכות / לכן הונח עליו לשון שרפה / שלדעת
 יורה על ענין השאיפה הזאת / כי שרף ושרף נותן האחד בחבורו
 טעם בוראיתו / אלא ששרף על שאיפת הסגים לטהר החומר /
 ההוא / ושרף על שאיפת חלקיו לאכלו ולכלותו / ואולי מלשון

זה השתמשו חז"ל באמרים מן שדעתו יפה שורפה חיה • ולפי
שכח האש עזוס מאל להבדיל בין חלקי האמרים פחאוס / ולאוב
אליו כרגע חלקי הדבר האכל בו / כשיגע בשכח החי הכאב
גדול מאוד / והוא החוס והשרפה שאנו מרגישין :

והנה העליונים והתחתונים מעשה אלהים המה / אל אחד
עשאו / וקשר הדברים לה באלה / אלה כללים וחמרים /
ואלה כחות נגבנות עומדות בעצמותן • ולכן התוארים שאנו
מכניין בהן הדברים התחתונים / בהן אנו מכניין גם העליונים /
לא על דרך ההשגה / לא כפי האמת וכפי דרכן • וכמו שנוהג ענין
זה גם בנוף ונפש / כי אנו מכניין מעשה הנוף ומעשה הנפש על דרך
אחד / ושתייהן אמת / כל אחד כפי דרכו • לרתמא על חוש
הראות אנו אומרים וירא והנה באר בשדה (בראש"י כ"ט ב') / ועל
עין הלב אנו אומרים ולבי ראה הרבה חכמה ודעת (קבל"א ט"ז) /
וירא כי לא יוכל לו (בראש"י ל"ב כ"י) ודומיהן / וכן הוא בכל החושים
החזונים והפנימים / וכמו שהלנו לבאר בספר המדות (חלק
ב' פ"א) • וכן הוא בהשנות התוארים בין העליונים והתחתונים /
שהנח הכליון הדומה בפעולותיו בדברים החמרים ובדברים
הנעלים מן החומר / לפעולת הכח התחתון בדברים החמרים /
נתארם בשם אחד • ולכן הכח העליון האוכל והנוער והשורף
והזורק (וכל זה ע"ד משל) בדברים העליונים / כדרך שעושה
האש בדברים התחתונים / נכנהו בשם אש • ובהיות כי גדול
אדוניו ורב כח / וכל אשר יחפון יעשה / ויוכל לכלות ולבער
פחאוס גם נפשות ורוחות / ואם רוצה לא ישאר מאורתן הראשונה
מאומה / וכמו שהודו על זה גם הפלוסופים / וכמ"ס למעלה /
שהוא לשון בער ואוכל שנאמר על האש / ופעמים שילך מקצת
וישאר מקצת / שהוא לשון שרף וזרף שנאמרו על האש /
יבנו הנביאים את הכח הזה בשם אש / ובשיזכירו עצרת השם
כביכול בעושי הרשעיות הגדולות / ייחסו הפעולות להם לאש /
להודיענו חוקה הפעולת האלה / כמו כי ה' אליהם אש אוכלת
הוא אל קנא (דברים ל"ב) • ואמו רגילין לומר על זה שהוא משל /
אבל הוא משל אמת / יודיע שביד השם ב"ה היכלת להעניש
פחאוס את הרשעים / לכלות ולבער עושי הרעה מן הארץ /
ולהפרע.

ולהפרע
חוז חזק
שדעתו
וה' דני
חזקא
הרי שה
שאר עו
גם גופו
הנוף /
והן הן
ש"ס בזה
שהוא נר
גם חזק
העליונים
בעליונים
הקב"ה
יפקודו
והרי
השם
רמז'ן

הנה
מגלות
על
המלות
על הת
מזה

(קיא)

והספרע גם מנפשותיהם כענין הזה • ונבואת דניאל מפורש
חזא הוית עד די כרסון רמיו / ועתיק יומין יתיב וגו' / כרסיה
שביצין די נור בלגלוגי נור דליק / נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוסי
וגו' דינא יתיב וספרין פתיחו / חזא הוית וגו' עד די קטילת
חיותא והובד גשמה ויהיבת ליקידת אשא (דניאל ז' ט' י"א י"ב) /
הרי שהוא מכנה הכח העליון הנוקט מזריו לאש בוערת • ואחר
שאמר עד די קטילת חיותא והוכר גשמה / שהוא המות ושגאבד
גם גופו / איך יאמר עוד ויהי בת ליקידת אשא / וכבר אבד
הגוף / אבל ידבר על הנפש שחשבת גם היא באש העליון שזכר •
והן הן עצמן דברי הרב ר' משה דליאון שהבאנו למעלה שאמר
ש"ס באש הזאת יכולת לאכול אש אחרת / וכך אוכל ממש כח
שהוא גדול מרוח בני אדם / כלומר הכח העליון הזה יוכל לבנות
גם כחות יותר מזוהות מרוח בני אדם / וזה ברור אפילו לדעת
הפילוסופים שהוא ב"ה בכתו הב"ת מושל בכל / ויוכל לעשות
בעליונים כמו בחתונות • ועל זה נשען מה שאמרנו ז"ל אין
הקב"ה כפרע מן האומה עד שנפרע תחלה מלאהיה / שנאמר
יפקוד ה' על אנא מרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה /
וכי זה מקרא מפורש / אלא שגבלום פינו מדבר באלה / כי
הם תעלומות משכלנו / ואל האש הזה כיון גם האיש הגדול
דמב"ן ז"ל / ודעת לנכון נהל :

החתימה באחת מהקונטרסים הבאים

בשורת ספרים חדשים

הנה נדבה קוח שני אנשים / חברים לחברתנו / ר' יואל
בר"ל / ור' יצחק האללע / להוציא לאור חמש
מגלות עם הרגום אשכנזי / ולבאדם באר הטב / לתועלת
התלמידים ומלמדיהם / דהיינו :
על - מגלת שיר השירים / יוציאו לאור תרגום של מורינו
משה מדעסוויא ז"ל המצוי תחת ידס / וילוח לוי באור
המלות בקצור דברים • על מגלת קהלת / יש תחת ידס תרגום
של התורני משה דוד פ"ל פ"ץ / אשר תרגם ע"פ באור רבינו
משה ז"ל הנדפס בשנת תק"ל / וילוח אלין הבאור הב"ל / וכו'
יתוספו

(קיב)

יתוספו איזה הערות מחברנו ר' יודאל ברי"ל יי"ו * ושאר
המגלות הנותרות / רות איכה ואסתר / יתורגמו מחברנו ר'
אהרן האללע יי"ו * ועל ידיהן יבוא גם באור החבר הזה
בלשון אח וקל *

וזה החלם לעשות * כעת שידעו להם ג' מאות חתומים
נקובי שנוות הרוצים לקחת חמם המגלות האלה / (כי
אזי יהיו המחברים בטוחים / שישובו להם דמי הדפוס / ולא יבואו
לידי היוק / בהיות שכבר התחילו המדפיסו' גם ביישראל (אזי לאותה
בזוה!) לעבור על לאו לא תסוג גבול רעך יתחילו את הדפוס
במגלת רות / על ב' חמי כייר שונים * ומודי זאתה נחתת
המכשש יחלקו הספרים בין החתומים במחיר כספה אשר יושם
עלי' * ואחריה תבוא מגלת אסתר / ודרכה בדרך הראשונה / וכן
כולם עד תום כל הדפוס לפני מלאת שנה תנומה *

בסוף כל הספר יבוא תרגום כל מגלות ורת הבאות באלה
חמשה הספרים / וגם המלות המסתעפים מוננו דומה
למה שקורין בל"א [דיקאזיגער / ווערטערבוך] / וגם בזה תהי'
התועלת רבה להתלמידים ומלמדים *

במחיר המגלה הראשונה / היא מגלת רות / הוא קצוב עתה
ויהי' ח"ח גדולים על כייר יפה / אז וי"ו גדולים על כייר
פשוט * והארבע הנשארות הלא המה תמכרנה כפי אשר יושם
עליהן אז / אם יוגמרו בעז"ה ויצאו לחלק / אמנם יהי' לב
כל איש בטוח שלא ייקר השער / אבל יהי' מצער כפי האפשרי *
המגלורת האלה לא תמכרנה אחת אחת לבדנה ולא שתים
לבדנה / כי אם כל הרוצה לתמוס יתחייב לקחת
כלם יחד *

כל המתעסק באסיפת החתומים יקבל העשירי בשכרו / ושמות
החתומים יודפסו לפני הספר / לאחר כלות כל הדפוס
אי"ה * וכל הרוצה להודיע את מגמתו לנו בזה הענין / יכתוב
לנו פאסטקרייא תחת אדרעסי הכרשמת למטה *

את כל זה ראינו להודיע אל אחינו בית ישראל ומבקשי בין
במקרא מפורש ושם שכל / אזכרי החכמה והמדע בלב
טהור ורוח נכון / כי המה ימחרו בלתי ספק לבוא אל החתום /
והיתה שגרה אחס ופעולתם לפניהם תצא / להנחילם רב טוב
ותוש' מאת אדון השלום *

חברת יושרי הטוב והתושיה *